

Mordva (ersa ja mokša) kogud

Eesti Rahva Muuseumis

Eestlaste ja teiste rahvuste poolt kogutud erinevate küsitluste andmeid ning põnevaid ja haruldasi esemeid hoitakse Eesti Rahva Muuseumis (asutati 1909, edaspidi ERM). ERM on Eesti kultuuri ja Eesti ajaloo ning soome-ugri kultuuride muuseum Tartus. Ersa kogud pakuvad eluolulisi vaateid ja hinnalisi teadmisi elust Mordvas, nii uurijate lühematelt kui ka pikematelt välitöödelt ersade ja

Foto 1. ERM Fk 284:1. Mordva naisterahvad Saranskist
Penza kubermangust. V. Jegorovi foto. Foto kinkinud
Peeter Savi.

mokšade juurde. Eesti Rahva Muuseumis olevaid soome-ugri kogusid tutvustas käesoleva väljaande autorile põhjalikult muuseumi teadur Svetlana Karm, ilma kellela olnuks selle peatüki kirjutamine võimatu.

Art Leete kirjutab, et eestlasi seob soome-ugrilastega ja paneb neile omaseid ühisjooni otsima alates 18. sajandist ühendav tunnus – keelesugulus. Eesti Rahva Muuseum on soome-ugrilastega seotud “teaduslik-patriootilist püüdmist” pidevalt silmas pidanud. 1960. aastast 1990. aastate alguseni toimus soome-ugri kogumistöö suure hooga. Alates 1990. aastate algusest on ERMi soome-ugri uurimistöö olnud peamiselt projektikeskne ja seda on suunanud rahvusvahelised muutused teaduses. Uuritakse soome-ugrilasi sellistena, nagu nad on reaalses kultuurikeskkondades, poliitiliste, ühiskondlike, majanduslike ja kultuuriliste mõjutuste väljades ning nende endi individuaalseid ja kollektiivseid arusaamu ning püüdlusi arvestades (Leete 2008: 5).

Esimene Eesti Rahva Muuseumi soome-ugri kogule aluse pannud esemekogu oli mordva oma (ERM B 1:1–7). ERMi arhivaar Kristi Ütt (praegu Umalas) on selle kogu päritolu kohta kirjutanud blogiloo, mille esitame siinkohal muutmatul kujul.

Kristi Üti blogilugu

“Esimesed 7 mordva eset saabusid 1913. aastal Penza kubermangu Saranski kreisist Bolšije-Remesjonki vallast, Malõje-Remesjonki ja Malõje Maresjevo küladest, on (ersa) talurahva käest saadud ja muuseumis arvele võetud. Seal töötanud mõisa valitseja Peeter Savi (ka Savvi) kogus eksponaadid 1913. a.” (Ütt 2013). Kristi Ütt kirjutab: “Alljärgnev kiri saabus Eesti Rahva Muuseumisse 14. veebruaril 1913. Kirja autor, Võrumaalt Väimelast pärit arvatavasti 1869. aastal sündinud Peeter Savi (ka Savvi), oli muuseumiga kirjavahetuses seoses Mordva rahvarõivastega, mida tal oli võimalik Venemaalt Penza kubermangu mordvalaste küladest hõlpsasti hankida, kuna ta oli sealkandis mõisavalitseja ametit pidamas. Kirjavahetusest on näha, et Peeter Savi aitas ERMi hea meelega nii vanavara muretsemisel kui ka muuseumi tutvustamisel ja kohalike eestlaste kaasamisel muuseumi tegevusse. Mõisavalitsejana oli ta suures mures valduste majandamise ja ebasobiva tööjõu pärast ning palus muuseumil endale saata või soovitada haritud eestlastest karja- ja linakasvatuse eksperte. Peeter Savi poolt Saranski kreisist kogutud Mordva rahvuslikud esemed on muuseumis arvele võetud esimese soome-ugri rahvaste koguna (ERM B 1:1–7). Juba oma esimese kirjaga oli Savi lähetanud muuseumi fotokogu täienduseks ühe ülesvõtte kohalikest mordva naistest kaunites rahvarõivastes (ERM Fk 284:1)” (Ütt: 2013).